

1.

ובזה נבין מה דבפרשת פקודי דעל כל פרט ופרט ועל מעשה ומעשה שעשו במשכן כתוב מפורש כאשר צוה ה' את משה ותיבות הללו כתובים כמעט בכל פסוק ופסוק שבאותה פרשה והלא דבר הוא. רק הענין דמעשה המשכן הרי בא לכפר עליהם על מעשה העגל וכמו דאיתא במדרש רבה פרשה ויקהל (מסו) חטאו בנומים דכתיב פרקו נזמי הזהב ובנומים נתרצה להם הביאו חח ונזם (שמות לט), וכיון דעיקר חטאם בעגל היה מה שרצו להתחכם מצמצם לעשות ע"פ ידיעתם וחכמתם מעשה אשר לא נצטוו עליו, ולזה במעשה המשכן שבא לכפר, נאמר על כל אשר עשו: כאשר צוה ה', כלומר דהגם דבצלאל היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ והיה יודע רמזים וסודות במלאכתו, עם כל זה במלאכתו היה כל כוונתם רק כאשר צוה ה' ונתכוונו רק לעשות ציווי ורצונו יתברך, לא משום שהשכל של עצמם מחייבם לעשות כן, והוה שכיון להם על חטא העגל:

בית הלוי נה' נ' תא

3.

ונמצא מחשבתם של ישראל היה בזה לטובה, שיוכו ע"י מלאכתם זו להשראת שכינה אצלם. [ואפשר נמצא כתוב כדברים האלה על ספר. אמנם אנכי לא ראיתי כל זה ומדעתי אני כותב כן]. אמנם טעו בזה טעות אחד דהן אמת דמעשה האדם בעולם התחתון גורם תיקונים וסדרים טובים בכל העולמות כולם כי כן גזר הבורא יתברך אשר העולמות היו מתנהגים ע"פ מעשה האדם בזה העולם. אמנם כל זה הוא רק אם אותה המעשה ציווה עליו התורה לעשותה. וכן במעשה המשכן רק אז אשר ציווה ה' לעשותו בכל פרטיו ואז כשקיימו ציווי לעשותו ככל אשר ציווה ה' נעשו כל התיקונים למעלה ובזכות זה שעשו ציווי של מקום זכו שיהיה אותו מקום מוכן וראוי להשרות בו השכינה. אבל אם יעשה האדם איזו מעשה שלא נצטווה עליו בתורה רק מדעת עצמו אז אותו מעשה אינו מועיל כלום, דהמעשה מצד עצמו לא יפעול בזה שישרה שכינתו עליהם. ועיקר התיקונים בכל המעשים הוא מה שעושה רצון בוראו, ובלא"ה אינם רק תחבולות אנושי, וכל ההתחכמות לא יועילו מאומה כי מי יאמר לו מה תפעל. ואדרבה עוד לחטא גדול יחשב. וע"כ נכשלו במעשיהם ויצא ממנו העגל.

ע

2.

ובכך אמרנו שאין מתקברים אל אלהים אלא במקוונות אלהים עצמן<sup>72</sup>, לפי שהוא יתעלה יודע שערך וקצבן ונמניהן ומקומותיהן ומה ששייך לאלה החובות אשר בהשלמתן יהיה הרצון והדבקות בענין האלהי, כמו שהיה במעשה המשכן, אשר אמר בכל מלאכה ממנו: "ויעש בצלאל את הארן"<sup>73</sup>, "ויעש פפרת"<sup>74</sup>, "ויעש יריעות"<sup>75</sup>, ויכלל אחת מהן: "כאשר צוה ה' את משה"<sup>76</sup>, רוצה לומר: בלא תוספת ובלא חסרון. ואין בדבר מאותם המעשים מה שתואם לשכלינו ונהקשינו. וחסם אותם במאמר "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' בן עשו ויבכר אותם משה"<sup>77</sup>.

ס' הכללי א, כ, ע

4.

אבל איך הגדלה הזאת עם החטא הזה?

אמר החבר: האמות בלן אז היו עושות להן צורות לעבדן ...

ובגני ישראל כבר הבטחו שירד אליהם מאת ה' דבר שיראו אותו ויכוננו אליו, כמו שכוננו אל עמוד הענין והאש בעת צאתם ממצרים, ויורו עליו ויגדלו אותו ויפנו אליו וישתחוו נכחו לה' יתעלה. וכך היו מכוננים אל עמוד הענין היורד על משה בזמן דבור ה' אליו, ועומדים בגני ישראל ומשתחוים נכחו לה' יתעלה. וכאשר שמע העם דבור עשרת הדברות, ועלה משה אל הנהר, מצפה ללוחות להורידם אליהם כתובים ...

ובושש מהם ארבעים יום, והוא לא לקח צידה, ולא נפרד מהם אלא כמתכונן ללכת ליזמו, גברה מחשבה רעה על מקצת הקהל שהוא הגדול, והחלו הקמון להחלק לכתות, ורבו הדעות והסברות, עד שיזמו אנשים מהם לבקש נעבד שיכוננו אליו כשאר האמות, מקבלי שיקפירו באלהות מי שהוציאם מארץ מצרים, אלא שיהיה זה מנח להם לרמוזו אליו כשיספרו נפלאות אלהיהם ...

הנה בעשית צורה אשר נאסרה עליהם, ושיחסו ענין אלהי לדבר שעשו בידיהם ויבדקו אותם מקבלי צווי ה' ...

הנה אותו העיון וציאה מכלל עבודת מי שהוציאם ממצרים, אבל עברו על קצת מצוותיו, שהוא יתעלה הנהיר מן הצורות, והם עשו להם צורה. והנה להם להמתין, ולא לבדות לעצמם סמל ודבר שיכוננו אליו, ומזבח וקרבתות. והנה זה מצבת מי שהנהיג ביניהם מן האצטגנינים ובעלי השלסקמות, חשבו שמעשיהם ההקשיים יתקברו למעשים האמתיים, והיתה דרכם בזה דרך הקטיל אשר הזכרנוהו, שנכנס לאוצר התרופות, והמית האנשים אשר היו מקבילים תועלת מהן לפני כן. עם שלא היתה פונת העם לצאת מעבודת ה', אדרבה, חשבו שהם משתדלים בעבודה, ועל כן פנו אל אהרן ...

אמר הכותב: כבר חזקת דעתי כמה שהאמנתי בו וכמה שראיתי בתולמי, שלא יגיע האדם אל הענין האלהי אלא בדבר אלהי, רצוני לומר, במעשים שיצוה בהם אלהים.

ע, א, 13 - 13

5.

... והוא כפסיל

אשר נכנס לאוצר רפא המפרסם בכך שתרופותיו מועילות, והרופא איננו שם, ובני אדם פונים אל האוצר ההוא, מבקשים תועלת, ואותו הפסיל מוציא להם מאותם הפלים, והוא אינו יודע את התרופות, ולא כמה ראוי להשקות מכל תרופה לכל איש ואיש, והמית בגי אדם בתרופות הן אשר היו מועילות להם. ואם ארע שאחד מהם קבל תועלת מקבלי מאותם הפלים, נטו האנשים אליו, ואמרו שזה הוא המועיל, עד אשר בגד בהם, או<sup>99</sup> ראו לזולתו תועלת במקרה ונטו גם אליו. ולא ידעו כי המועילה בעצמה אמנם היתה עצת אותו הרופא החכם, אשר הרכיב את התרופות הן, ואחר כן היה משקה<sup>100</sup> אותן כפי הראוי, והנה מצוה את החולה שיזמן מה שמתאים לכל תרופה ותרופה ממאכל ומשתה והתעמלות ומנוחה ושנה ויקיצה וראור ומשקב וזולת זה.

ע, א, 14

אמנם כשנחקר על תוכן מרי העגל הלא נודע לנו מה שכתבו הראשונים, וביאר יותר הדברים בס' הכוזרי, כי עון חטא העגל הי' רק חטא בערך מעלתן של ישראל (כוזרי מאמר א צו. ועי' אבן עזרא ורמב"ן, שמות לב), ולשאר כל עם לא הי' נחשב כלל לחטא, ואולי עוד הי' נחשב להם לצדקה. כי המה ג"כ קרבת אלהים חפצו, אך חשבו להתקרב אל ד' במעשה כזה שחקרוהו ע"פ מושכלם, ומצות השי"ת היא למעלה, מרום ונשא, מסוג השכל האנושי, ע"כ נהפך לרועץ ויצאה מזה ג"כ תקלה שהיו מי שנכשלו ג"כ בו לשם ע"ז. והכל מפני שהשי"ת בחר בישראל להודיעם רצונו בדרך החכמה העליונה שהיא למעלה מכל מושכל אנושי, ע"כ ההתחכמות להוסיף קרבת אלהים ע"י תחבולה אנושית, תועבה י היא כשמוסיף בה במצוה של תורה וכיו"ב

אמנם כשנחקר על תוכן מרי העגל הלא נודע לנו מה שכתבו הראשונים, וביאר יותר הדברים בס' הכוזרי, כי עון חטא העגל הי' רק חטא בערך מעלתן של ישראל (כוזרי מאמר א צו. ועי' אבן עזרא ורמב"ן, שמות לב), ולשאר כל עם לא הי' נחשב כלל לחטא, ואולי עוד הי' נחשב להם לצדקה. כי המה ג"כ קרבת אלהים חפצו, אך חשבו להתקרב אל ד' במעשה כזה שחקרוהו ע"פ מושכלם, ומצות השי"ת היא למעלה, מרום ונשא, מסוג השכל האנושי, ע"כ נהפך לרועץ ויצאה מזה ג"כ תקלה שהיו מי שנכשלו ג"כ בו לשם ע"ז. והכל מפני שהשי"ת בחר בישראל להודיעם רצונו בדרך החכמה העליונה שהיא למעלה מכל מושכל אנושי, ע"כ ההתחכמות להוסיף קרבת אלהים ע"י תחבולה אנושית, תועבה י היא כשמוסיף בה במצוה של תורה וכיו"ב

8

"מתחיל בגנות ומסיים בשבח",  
להורות שהגנות היא צורך השבת. מתחיל בגנות של "עבדים היינו".

אמנם העבדות ודאי גרמה כמה דברים רעים, כמה תכונות נשחתות, ואין צריך לומר רעות וצרות בהוה שלה לאותם הסובלים אותה אז, אבל גם תכונת ההכנעה, וההשתעבדות למי שראוי להשתעבד, להיות עבד ד' באמת, להיות יכולים לבטל הרצון העצמי והנטיה העצמית בשביל קבלת עול מלכות שמים, שישראל מצטיינים בה, ושהביאו בזה ועתידיים להביא טובה רבה להם ולעולם, גם זה ההכשר נקנה ע"י קנין העבדות והרגל השיעבוד, שאחרי שסיגיו יצורפו, וכח השפלות המוריד את ערך האדם יוסר, ע"י התרוממות הנפש של גאון שם ד' ותפארת הוד החיים המלאים כל טוב, שיברך ד' בהם את עמו באחרית הימים, כמה מעטר ומשלים את כלל התכונה הכללית שבאומה יהיה אז אותו רושם העבדות, אותו התמצית המצטרף לשובה שישאר אחר הזיקוק. ורק הוא ישרים את החירות הגמורה, בהיות האדם כ"כ בן חורין עד שיוכל בחירותו המוחלטת ג"כ לשעבד עצמו במקום הראוי, ולהיות עבד במקום שהעבדות היא החירות האמיתית.

"אל תירא עבדי יעקב".

אמנם כשנחקר על תוכן מרי העגל הלא נודע לנו מה שכתבו הראשונים, וביאר יותר הדברים בס' הכוזרי, כי עון חטא העגל הי' רק חטא בערך מעלתן של ישראל (כוזרי מאמר א צו. ועי' אבן עזרא ורמב"ן, שמות לב), ולשאר כל עם לא הי' נחשב כלל לחטא, ואולי עוד הי' נחשב להם לצדקה. כי המה ג"כ קרבת אלהים חפצו, אך חשבו להתקרב אל ד' במעשה כזה שחקרוהו ע"פ מושכלם, ומצות השי"ת היא למעלה, מרום ונשא, מסוג השכל האנושי, ע"כ נהפך לרועץ ויצאה מזה ג"כ תקלה שהיו מי שנכשלו ג"כ בו לשם ע"ז. והכל מפני שהשי"ת בחר בישראל להודיעם רצונו בדרך החכמה העליונה שהיא למעלה מכל מושכל אנושי, ע"כ ההתחכמות להוסיף קרבת אלהים ע"י תחבולה אנושית, תועבה י היא כשמוסיף בה במצוה של תורה וכיו"ב

רדע ישראל עבדו, בני יעקב בחיריו. העבדות העליונה, המתעלה מכל תאר של יחס חביב, העולה על תאר של בנים, כמדתו של עבד ד' שנקרא בו משה רבנו ע"ה, היא באה מתוך עומק ההכרה, שהננו צריכים למלא תמיד את דבר ד' בשכלול עולמו. והידיעה הזאת באה בבית ישראל מתוך המעמד האצילי, שהוא ירושה לנו מאז מישראל סבא, אשר עליו הוטל הגורל, של העמדת יסוד האומה בשנים עשר שבטי יה, להודות לשם ד'. ומתוך ההופעה העליונה הזאת, הכמוסה, באה אחר כך הבחירה הגלויה, שהיא מתבררת ע"י המדות הקדושות והמובחרות, שבהן נתעטר בני יעקב בכללם, עד שהכל מכירים, שהבחירה האלהית ראויה להם, והם בני יעקב בחיריו.

אמנם כשנחקר על תוכן מרי העגל הלא נודע לנו מה שכתבו הראשונים, וביאר יותר הדברים בס' הכוזרי, כי עון חטא העגל הי' רק חטא בערך מעלתן של ישראל (כוזרי מאמר א צו. ועי' אבן עזרא ורמב"ן, שמות לב), ולשאר כל עם לא הי' נחשב כלל לחטא, ואולי עוד הי' נחשב להם לצדקה. כי המה ג"כ קרבת אלהים חפצו, אך חשבו להתקרב אל ד' במעשה כזה שחקרוהו ע"פ מושכלם, ומצות השי"ת היא למעלה, מרום ונשא, מסוג השכל האנושי, ע"כ נהפך לרועץ ויצאה מזה ג"כ תקלה שהיו מי שנכשלו ג"כ בו לשם ע"ז. והכל מפני שהשי"ת בחר בישראל להודיעם רצונו בדרך החכמה העליונה שהיא למעלה מכל מושכל אנושי, ע"כ ההתחכמות להוסיף קרבת אלהים ע"י תחבולה אנושית, תועבה י היא כשמוסיף בה במצוה של תורה וכיו"ב

7  
והנה בהמבואר למעלה אמרנו לפרש דברי המדרש פרשה חוקת (יש ז) מפני מה כל הקרבנות זכרים ופרה אדומה נקבה משל לבן שפחה שטינף הפלטיץ אמר המלך תבא אמו ותקנח צואת בנה כך אמר הקב"ה תבא פרה ותכפר על מעשה העגל, ועיין עוד בפירוש"י בחומש פרשה חוקת שהביא מיסודו של רבינו משה הדרשן ג"כ כזה שמכפרת על העגל ... ולכאורה אינו מובן, שהתורה קראה חוקה, שאין בה טעם למה חתרו ליתן בה טעמים

... עוד איתא במדרש פרשת חוקת (יש ג) על פסוק (קס"ט ו) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימצאנה אמר שלמה על כל התורה כולה עמדתי ועל פרשה זו של פרה הייתי הורשה וחוקרה והיא רחוקה ממני. ולכאורה דברי מדרש הללו סתירה לדברים שלמעלה שנתן טעם לפרה

10 ... ושוב מצאתי במפרשים שפירשו לכוונת המדרש והפסוק, דעל ידי פרשה פרה הבין דכל התורה כולה נעלם ממנו טעמיהם. וכזה יבואר הפסוק דאמר (נמ"ז) זאת חוקת התורה כו' ויקחו אליך פרה כו' ולכאורה הרי פרה הוא רק מצוה אחת שבתורה ואמאי קרי ליה חוקת התורה, ורק דמפרה יתברר להאדם דאינו יודע מאומה מכל מצות שבתורה וממילא כל התורה חוקה היא ... ונמצא היוצא מדברינו דפרה אדומה הוא סייג וגדר גדול לאדם המתבונן בשכלו לחקור בטעמי המצות לבל ישל בהם לדון אחר שכלו ולהרוס ולומר אנכי הרואה לידע טעמם ועל ידי זה יוכל להכשל להוסיף או לגרוע רק צריך לעשות הכל בכל הפרטים כפי מה שקבלנו מרבתינו ע"פ כללי התורה וההלכה הקבוע בלי נטות מאומה מדברי השו"ע כיון דהוא יודע בעצמו שאינו יודע עומק הדברים, ונמצא דמצות פרה הוא מנגד ממש למעשה העגל והיא כו סייג וגדר שלא להכשל עוד ברעיונות כאלה לכדות מלבו עבודות ומעשים חדשים שלא נתקבלו מרבתינו הלכה:

וזוהו כוונת המדרש שאמרו על פרה תבא אמו ותקנח צואת בנה, לא שנתכוונו שזוהו עיקר הטעם של המצוה, דמצוה זו היא בתורה גם קודם חטא העגל והתורה קדמה לעולם, ורק כוונתם דכיון דפרה הוא חוק ואינו יודע טעמה זה הוא המקנח צואת בנה דמחמת דהיא חוק ממילא היא כו שמירה וסייג לבל ישל עוד להבא בדברים כאלה הדומים לחטא העגל, וממילא נתכפר בה גם חטא העגל העבר,